

Anmeldelser

Claus Rafner: Told- og Skattehistorisk Leksikon. Told, skatter, afgifter og gebyrer i Danmark fra middelalder til nutid. Told- og Skattehistorisk Selskab 2025, 718 s., 398 kr.

Dette nye opslagsværk er en monumental og sjælden berigelse af dansk historisk håndbogslitteratur. 718 sider fyldt med solide forklaringer om skatter, told, afgifter og gebyrer fra middelalderen til i dag.

Opslagsordene favner bredt og kan karakteriseres i nogle overordnede grupper. Men først kan man starte med at bladre værket igennem og lystlæse om betegnelser som fejepenge, halmskat, hvide-

told, drengeskate, prikkepenge, midsommergæld, mestermandspenge, parryskate, plovte, prinsessestyre og den slags udtryk, som de færreste nok i forvejen kender betydningen af. Det er en fin måde at orientere sig lidt i leksikonet og dets indhold – modsat de fleste andre bøger, så kan man ikke bladre lidt og studere illustrationer. Der er nemlig ingen, men kun de skrevne ord, hvor det eneste spræl er brug af fed skrift ved opslagsord og kursiv ved henvisninger til andre opslagsord.

En overordnet gruppe af opslagsord er naturligvis den gængse betegnelse på skatte, told, afgifter og gebyrer. Broafgift, hartkornsskat, kørekortgebyr, næringsskat, patentafgifter, pensionsbidrag, totalisatorafgift, vægtafgift og den slags. Nogle gange er disse samlet under et enkelt opslagsord, f.eks. gaslovgivningens afgifter.

Dernæst er der opslagsord om forvaltningsorganer i form af institutioner og embeder i tilknytning til inddrivelse, f.eks. amtstue, rodekontor, overtoldinspektør, regimentsskriver, Kildeskatdirektoratet og Told- og Skattestyrelsen.

Og endelig er der medtaget en lang række baggrundsord af vekslende karakter, men alle af stor betydning for opkrævning af penge til det offentlige, herunder den forvaltningsmæssige dimension: Embedssegel, København, købstad, Rentekammeret, Finansministeriet, EDB og CVR.

Det er klart, at leksikonets betydning og anvendelighed afhænger af brugernes interesser. Foruden den almindelige brug, hvor et ukendt begreb eller lignende let skal afklares, så er der for historisk interesserede uendelig meget at dykke ned i og blive klogere på inden for ens særlige interesseområde. Kirkehistorikere, miljøhistorikere, militærhistorikere, erhvervshistorikere, retshistorikere, søfartshistorikere etc. vil alle med stor fordel kunne konsultere værket og blive klogere på de økonomiske forhold, der i form af skatter, afgifter m.m. har gjort sig gældende på deres område. Selv arbejder jeg meget med virksomhedshistorie og læste straks opslagsordene borgerskabspenge, næringskendelse (egentlig næringsbevilgning), CVR-registret og VIRK-registret. Sidstnævnte baggrundsartikler med gode forklaringer på virksomhedsregistreringens udvikling i EDB-alderen, herunder om forbindelserne mellem CIR-numre, SE-numre og CVR-numre, noget som jeg flere gange har funderet over, men først med dette leksikon blev klogere på.

Ifølge forordet er hovedvægten lagt på tiden før 1972, men udviklingen er i korte træk ført frem til nutiden. Det er den heldigvis mange steder, også lidt på forkant. Nævnt er således skattereformen 2024, der fra 2026 genindfører mellemskatten og indfører toptopskatten (s. 75). Men andre steder, så kunne der godt stå mere. Fradrag af forskellige slags er naturligvis med som led i skattebetalingen. Artiklen om børnefradrag (s. 81-82) slutter i begyndelsen af 1960'erne, men læserne føler sig snydt for fortsættelsen med børnepenge og siden børnecheck. Altså omlægninger fra skattefradrag til velfærdsydelse, et krydsfelt, der vel nok er svært at beskrive leksikalt, men som alligevel er en del af skattesystemet, da ydelserne jo kom i stedet for fradrag. Medielicensen (tidl. TV- og radiolicens) følges til dørs fra en direkte afgift, der fra 2019-21 blev udfaset og afløst af en nedsættelse af personfradraget (opslaget licensafgifter s. 346).

I det familiære hjørne rummer skattehistorien også morsomheder, i hvert fald som udtryk. Ved hustrufradrag (s. 233-34) er der altså ikke tale om fradrag til ægtemænd for at have giftet sig eller fradrag til ægtemænd med særlig omkostningstunge hustruer.

Der er ingen litteraturhenvisninger, men derimod er under de enkelte opslagsord nævnt lovgrundlaget for de enkelte skatter, toldafgifter og øvrige

gebyrer, både for begyndelsen, forandringer og evt. afskaffelse. Det fungerer fint og det styrker troværdigheden samtidig med, at de er fine til evt. videre studier, f.eks. i de politiske diskussioner om dette og hint. Den dimension befatter leksikonet sig klogt nok ikke med. Man kan jo læse mellem linjerne, f.eks. ved reklameafgiften på

husstandsomdelte reklamer, der blev indført i 2012, men ikke nåede at træde i kraft før den efter et regeringsskifte blev ophævet (s. 475).

Der er enkelte opslagsord, der er behandlet for kortfattet. Det gælder f.eks. opslagsordet Sammelskat (s. 505), hvor forklaringen er tidløs og egentlig uforståelig. Artiklen om parkeringsafgift (s. 428) handler om ulovlig standsning og parkering efter færdselsloven, og dermed altså om bøder udstedt af politiet. Derimod omtales ikke parkeringsbilletter og parkeringsbøder, sidstnævnte også benævnt kontrolafgifter, ved overtrædelse af reglerne på parkeringspladser, hvor især lovgrundlaget for kommunale p-afgifter savnes, herunder også i nyere tid for private aktørers udstedelse af kontrolafgifter. Samlet set et broget område. De er heller ikke medtaget under opslagsordet kontrolafgifter (s. 292-293), hvor i samme retning dog kort nævnes begrebet kontrolafgift i stedet for bøde ved benyttelse af offentlig transport uden gyldig rejsehjemmel, men her uden oplysninger om lovgrundlag. Begreberne afgift og bøde er af og til et sprogligt valg, forstår man.

Bogen er behagelig fri for stavfejl m.m. – et forkert linjefald i artiklen skattecenter, s. 521, linje 4-5, er den eneste svipser, som jeg har opdaget.

Værket er en enestående bedrift af forfatteren, cand.mag. Claus Rafner (f. 1959). Arbejdet med leksikonet blev påbegyndt i 2010, men ikke helt på bar bund. Siden midten af 1980'erne har Claus Rafner skrevet om skattehistoriske emner i bl.a. Zise, og han var også forfatter til bind 4 af Dansk Skattehistorie (2008).

Kenn Tarbensen arkivar, seniorforsker, ph.d., Rigsarkivet Viborg.

F **Fejepege.** Kommunal afgift indført i København ved pl. 8.8.1764, som supplement til byens renovationsskat. Ordningen var et forsøg på at forbedre gadernes renholdelse ved at lade den enkelte husejers pligt til gadefejning af sit gadestykke afløse af en skattefinansieret aflønning af kommunale gadefejere. Gadefejterne skulle aflønnes ugentligt efter samme takst som vægterne fik i vægterpenge. Det kneb imidlertid med at få fejepege opkrævet, og ordningen ophævedes ved pl. 19.6.1771, hvorefter fejepigten atter overgik til husejerne. Det tilføjedes dog i pl. 26.6.1771, at hvis husejeren ikke selv lod feje, så blev arbejdet udført af renovationsvæsenet mod takstmæssig tvangsbetaling i forhold til grundens længde ud mod gaden.